

Дибкова Л. М.,

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри інформатики,
кандидат педагогічних наук,
доцент*

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

У статті розглядається методи оцінювання результатів навчальної діяльності студентів у контексті компетентнісного підходу. Акцентовується на важливості розвитку особистісних компетенцій майбутніх спеціалістів. Проаналізовано навчальні завдання, які базуються на активній навчальній діяльності студентів на лекціях, практичних заняттях, при виконанні самостійної роботи.

Ключові слова: компетентнісний підхід, оцінна діяльність студентів, самооцінка, швидкий зворотній зв'язок.

Сучасний світ під впливом глобальної інформатизації невпинно і швидко змінюється, що є головним викликом для освітньої системи. Вагомими стають такі особистісні компетенції фахівця, як здатність проаналізувати ситуацію, виявити проблеми та швидко прийняти рішення, творчість, ініціативність, комунікативні навички тощо. Роботодавці очікують від потенційних кандидатів на ту чи іншу посаду не стільки певний обсяг професійних знань та вмінь, скільки здатності застосувати їх у конкретній робочій ситуації. Проведений нами аналіз вимог кадрових агенцій підприємств до фахівців дає змогу зробити висновок, що для ефективної професійної діяльності необхідні такі компетенції:

- вміння знаходити джерела актуальної інформації, проводити аналіз її надійності, достовірності, цілісності;
- усвідомлення потреби постійного самовдосконалення і саморозвитку, готовність до неперервного навчання;
- застосування різноманітних аналітичних інструментів;
- визначення тенденцій ринку, розуміння потреб клієнтів;
- ефективне використання можливостей мережі Інтернет тощо.

Таким чином, оцінювання результатів навчальної діяльності студентів вишів має ґрунтуватися не лише на знаннях, вміннях та навичках студентів (як це відбувається нині), але й на таких досягненнях як суб'єктивний досвід, соціально значущі цінності, досвід спілкування та взаємодія з іншими. Саме тому впровадження компетентнісного підходу при проведенні оцінювання є актуальним питанням.

Питання формування професійної компетентності майбутніх фахівців розглядається у працях багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених таких, як

В. А. Болотов, В. І. Байденко, Е. Ф. Зеєр, І. А. Зімяя, Т. І. Іванова, Н. Г. Ничкало, Дж. Равен, А. В. Хуторской та ін. Проте проведення оцінювання результатів навчальної діяльності студентів на основі компетентнісного підходу висвітлено недостатньо, що і визначило **мету** нашої статті.

Професійна компетентність сучасного фахівця складається із двох взаємопов'язаних компонентів: професіоналізм діяльності та професіоналізм особистості. І впровадження компетентнісного підходу призводить до «переорієнтації домінуючої освітньої парадигми із трансляцією знань та формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, що визначають здатність випускника до стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багатфакторного простору» [2].

Основними завданнями системи оцінювання є:

- визначення рівня прояву та розвитку системи компетенцій студентів;
- виявлення, перевірка та оцінювання рівня здобутих знань, умінь та навичок студентів і якість засвоєння ними навчального матеріалу з конкретної дисципліни на всіх етапах навчання;
- порівняння фактичних результатів навчально-пізнавальної діяльності із запланованими;
- оцінювання відповідності змісту, форм, методів і засобів навчання, меті і завданням підготовки фахівців галузевій компоненті державних стандартів освіти з певного напрямку підготовки або спеціальності;
- стимулювання систематичної самостійної роботи та пізнавальної активності студентів;
- виявлення і розвиток творчих здібностей, підвищення зацікавленості у вивченні навчального матеріалу;
- оцінювання ефективності самостійної, індивідуальної роботи студентів;
- виявлення кращого досвіду та розроблення заходів для підвищення якості навчання через навчальні інноваційні технології [1, с.25].

Вважаємо, що актуальним є створення таких моделей навчання, в яких студент є суб'єктом, носієм активності у навчальній діяльності. Це передбачає перехід від авторитарного навчання до самонавчання, де студент сам керує своїм навчанням, але в межах, які чітко встановлюють викладач і програма дисципліни. При цьому викладач проводить зовнішню контрольну-корекційну діяльність для забезпечення достатнього рівня якості засвоєння навчального матеріалу, а студенти мають змогу самостійно оцінювати свої навчальні досягнення. У таких моделях об'єктом навчальної діяльності є дидактичні засоби навчання, через які відбувається узгодження дій між двома суб'єктами навчання – студентом і викладачем. Такими дидактичними засобами є навчальні матеріали (підручники, посібники, навчальні завдання, програми дисципліни тощо), і від їх якості залежить якість засвоєного студентом навчального матеріалу.

О. Пометун акцентує на важливості розвитку критичного мислення у студентів вишу при проведенні навчальної діяльності, їх здатності до самоаналізу та самовдосконаленню. «Критичне мислення є продуктом ХХІ століття і повинно одночасно бути фундаментом сучасних освітніх реформ» [3, с. 218].

Таким чином, при проектуванні викладачем контрольних заходів важливим є акцентування на власній оцінній діяльності студентів, володіння ними методами самоаналізу та формування на цій основі їх високої та адекватної самооцінки, що дозволить майбутнім фахівцям краще орієнтуватися в надшвидкому інформатизованому суспільстві, виокремлювати власні орієнтири і ефективніше діяти у процесі реалізації поставлених цілей.

Формування самооцінки відбувається через:

- оцінки оточення (в даному випадку – викладач та студенти групи);
- аналіз і оцінка результатів власної діяльності;
- соціальне порівняння (із відповідями та результатами інших студентів).

При проведенні занять з інформатики у 2-му семестрі у контексті аналізу можливостей текстового процесора MS Word ми запропонували студентам-першокурсникам написати есе, в якому вони могли б висловити свої зауваження щодо аспектів організації навчального процесу вишу, побажання для проведення тих чи інших змін. На жаль, аналіз показав, що лише 10% із 200 робіт дійсно відображали роздуми студентів, вміння проаналізувати ситуацію та виявити проблеми – інші ж роботи вміщували лише формальні фрази.

Процес навчання стає найбільш ефективним, коли учасники (не тільки студенти, але й викладачі) активно залучені у процес, а не є пасивними спостерігачами. Упровадження інтерактивних інформаційних технологій у навчальний процес – важливий напрям удосконалення підготовки майбутніх фахівців. Саме інтерактивність у навчальному процесі дозволяє акцентувати не тільки на процесі накопичення знань, вмінь, але й створювати такі навчальні технології, які надають пріоритетності суб'єкту навчання, дозволяють розвинути у студентів творчий стиль мислення, критичність, високий рівень самосвідомості.

Проаналізуємо розвиток у студентів навичок самооцінки та самоаналізу при проведенні оцінювання навчальних результатів студентів ВНЗ при вивченні інформатики.

Лекція має свої особливості і відбувається із використанням мультимедійного обладнання (проектор, екран, переносний комп'ютер). Це надає викладачу можливість застосувати широкий спектр навчальних наочних засобів: схем, рисунків, графіків, діаграм, креслень, слайдів, фотографій та ін. За кілька днів до лекції ми оприлюднюємо у мережі Інтернет (e-mail, соціальні мережі) матеріали лекції, що дає змогу студентам попередньо ознайомитися із

темою, яка буде розглядатися, та мати її у надрукованому вигляді. Також у цих матеріалах ми вміщуємо певну частину теоретичного матеріалу, що дозволяє вивільнити час на додаткове пояснення або аналіз прикладів.

Розглядаючи новий навчальний матеріал, ми використовуємо презентацію із елементами анімації, створену у середовищі програми MS PowerPoint. Наприклад, представлення принципів роботи із функцією «ЕСЛИ» табличного процесора MS Excel значно спрощується, коли перед студентами – зображення, що подані на рисунку 1. Тут на одному слайді вміщено: а) теоретичний матеріал; б) результат розрахунку – функція «Если» в її кінцевому вигляді; в) копія екрану MS Excel із внесеними аргументами функції.

На лекції (протягом 5-10 хв.) ми також впроваджуємо і контрольні заходи за питаннями, які розглядаються: розв’язання задач, перевірка розуміння студентами термінології, невеликі за обсягом тестові завдання. Це стимулює студентів до більш уважного сприйняття навчального матеріалу, а також дає змогу викладачеві виміряти рівень їх розуміння і, за необхідності, вносити корективи: провести додаткове пояснення, повернутися до попереднього блоку тощо.

Функция ЕСЛИ используется для расчета одного из нескольких выражений в зависимости от значения условия, которое проверяется. Имеет три аргумента: ЕСЛИ (Лог. выражение; Значение_если_истина; Значение_если_ложь). Если после расчета задана условие возвращает значения ИСТИНА, рассчитывается значения аргумента Значение_если_истина, если ж значения условия после расчета - ЛОЖЬ, рассчитывается значения аргумента Значение_если_ложь. Функция ЕСЛИ, которая рассчитывает скидку 12% на цену для сканеров (цены на иные приборы не меняются), имеет такой вид

1. Запишите функцию для выведения названия прибора, если «Цена» > 700, для иных назв – прогалинок.

Код	Назва	Ціна
F12	модем	213.00
F18	сканер	637.56
D16	модем	537.97
A44	сканер	521.00
D23	принтер	878.97
F12	модем	489.00
F18	сканер	520
D23	принтер	901

Аргументы функции

ЕСЛИ

Лог. выражение: B2>=B3 = ЛОЖЬ

Значение_если_истина: C2-C2*12% = 107,44

Значение_если_ложь: C2 = 213

Проверит, выполняется ли условие, и возвращает одно значение, если оно выполняется, и другое значение, если нет.

Лог. выражение: любое значение или выражение, которое при вычислении дает значение ИСТИНА или ЛОЖЬ.

Значение: 213,0

Справка по этой функции

Рис. 1. Фрагмент слайду презентації за темою «Функция «ЕСЛИ»

Такий підхід в організації лекцій дозволяє ефективно працювати у великих аудиторіях. Після пояснення викладачем навчального блоку інформації із розгорнутими прикладами студенти мають можливість самостійно вирішити задачу. Для цього на екрані наводиться умова задачі, після вирішення її студентами – відкривається наступний слайд із правильною відповіддю. Таким чином, вся аудиторія студентів охоплена активною навчальною діяльністю. Викладач при цьому може уточнювати певні питання, поправляти, направляти студентів у напрямку знаходження правильної відповіді. Студенти порівнюють власні записи у надрукованих матеріалах лекції (рис. 1 – г). з еталоном на слайді презентації, оцінюють і, за необхідності, виправляють помилки. Така форма проведення лекції

дає змогу викладачу оперативно оцінити рівень засвоєння студентами блоку навчального матеріалу, зробити висновки щодо його повторення або можливості рухатися далі.

Інтерактивні методи, які орієнтовані на розвиток у студентів професійних і особистісних компетенцій, ми реалізуємо і на практичних заняттях. Необхідно підкреслити важливість наявності таких матеріалів:

- бейджик (прізвище та ім'я у письмовому вигляді) у студентів, що дає змогу викладачу коректно звертатися до студента, посилює атмосферу довіри та співробітництва;
- завдання на паперовому носії або в електронному вигляді – для чіткого усвідомлення студентами обсягів роботи, визначення проблемних питань тощо;
- матеріали лекцій із нотатками та доповненням студентами;
- творчі, аналітичні питання, які використовуються як у практичних завданнях, так і під час проведення контрольних заходів.

Оцінювання результатів практичних занять акцентується на рівні попередньої підготовки студентів до заняття, їх прагненні до виконання завдання, ентузіазмі та методах знаходження вирішення проблем. Із метою реалізації швидкого зворотного зв'язку ми створили «Методику розробки інтерактивних навчальних завдань на основі аналітико-реконструктивного методу» (отримано Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 53344 від 28.01.2014 р.). У розроблених нами завданнях (рис. 2) представлений кінцевий вигляд роботи, тому студенти мають виконати аналітичну діяльність: виявити ті чи інші навчальні блоки у завданні, відібрати та використати відповідний інструментарій для знаходження правильної відповіді.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1	Довідник					Замовлення							
2	код	назва	ціна	тип оплати		код	кількість	Дата	поискпоз	ИНДЕКС	ПРОСМОТР	ВПР	Вартість
3	A44	сканер	15	готівка		F12	5	01.11.2011	3	модем	12,5	безготівкова	62,5
4	D21	принтер	25	безготівкова		A44	8	01.12.2011	1	сканер	15	готівка	120
5	F12	модем	12,5	безготівкова		D21	10	01.01.2012	2	принтер	25	безготівкова	250
6						D21	10	01.02.2012	2	принтер	25	безготівкова	250
7						F12	10	01.03.2012	3	модем	12,5	безготівкова	125
8						D21	11	01.04.2012	2	принтер	25	безготівкова	275
9						F12	12	01.05.2012	3	модем	12,5	безготівкова	150
10						A44	15	01.06.2012	1	сканер	15	готівка	225
11						A44	18	01.07.2012	1	сканер	15	готівка	270
12													
13	Стовпець I: номер рядка у довіднику												
14	Стовпець J: назва пристрою у довіднику												
15	Стовпець K: ціна для кожного пристрою						ДАТА	01.05.2012					
16	Стовпець L: тип оплати кожного замовлення						Вартість	150					
17	Стовпець M: вартість замовлення												
18	Комірка H16: при введенні дати - виводиться вартість замовлення												

Рис. 2. Завдання, яке виконується у табличному процесорі MS Excel

У представленому на рис. 2 зразку студенти засвоюють використання функцій «ИНДЕКС», «ПРОСМОТР» та ін. Рядки 13 – 18 вміщують питання, які

необхідно вирішити, а стовпці І – М – результати розрахунки заданих функцій. Завдання не містить детального плану дій для його виконання, що спонукає студентів до ґрунтовної попередньої підготовки і активної самостійної навчальної діяльності на практичному занятті. При цьому дозволяється використовувати будь-які допоміжні засоби – конспект лекцій, підручник, посібник, довідкову систему програмного продукту. Це, в свою чергу, розвиває у студентів здатність до ефективного пошуку необхідної інформації, вміння виокремити власну проблему з масиву тих, які отримані для розв'язання, а також формує навички критичного осмислення, аналізу, творчих роздумів і сприяє розвитку здатності до науково-дослідної роботи.

Ефективним методом оцінювання, що дозволяє враховувати систематичність, ретельність, своєчасність виконання навчальних завдань, є метод портфоліо (портфель досягнень).

Портфоліо – це зібрання студентських робіт із зазначеними датами їх виконання та зауваженнями викладачів. У перелік таких робіт ми включаємо: матеріали лекцій із доповненнями студентів та розв'язаними прикладами; завдання для самостійної роботи; перелік питань до кожного заняття із таблицею самооцінки, індивідуальні завдання, реферати, результати опитування та ін. Ці роботи упорядковані таким чином, щоб показати прогрес студента у вивченні дисципліни. Проаналізувавши представлені роботи, можна зробити висновок про рівень виконавських умінь, поставивши відповідні бали. Переглядаючи зібрані роботи, студент сам може оцінити свій прогрес у навчанні, що сприятиме розвитку у нього самооцінки. Це також можуть зробити і інші зацікавлені особи (батьки, декан факультету тощо). Можна запропонувати самому студенту створити письмовий аналіз представлених робіт, що розвиватиме аналітичні навички, самокритичність, відповідальність.

Портфоліо відрізняється від традиційних методів оцінки навчальних досягнень тим, що забезпечує обґрунтовану інформацію про процес та результати діяльності студентів в режимі самостійної роботи, удосконалення його креативних здібностей та вмінь отримувати власні оцінні судження про результати своєї діяльності. Головна перевага портфоліо полягає в тому, що вони характеризують якість навчання багатопланово і багатовимірно, з різних позицій і на протязі певного періоду навчання. За нагромадженими результатами роботи студентів можна виміряти їх досягнення за період вивчення дисципліни і включити певну кількість балів у загальну оцінку. Робота студентів над створенням портфоліо спонукає їх до систематичної роботи протягом семестру та дозволяє унаочнити представлення результатів в кінці вивчення дисципліни.

Важливою компонентою є наявність у кожному завданні таблиці самооцінки, яка вміщує критерії оцінювання, використовуючи які, студент може оцінити рівень виконання поданого завдання. Наприклад, при вивченні можливостей текстового процесора MS Word таблиця самооцінки має вигляд, представлений на рис. 3.

Табл. 1. Таблиця самооцінювання виконаної роботи студентом

№	Зміст	Самооцінка	Зовнішня оцінка (викладача/студент)
За структурними компонентами (максимальна кількість балів - N)			
1.	Параметри абзацу		
	Параметри шрифту		
	Робота із таблицями		
	Додаткові елементи документу (буквиця, напис, формула, зноска, колонки, колонтитули, список)		
	Предметний показник		
	Список ілюстрацій		
	Зміст		
Оформлення роботи (максимальна кількість балів - N)			
2.	Логічність, аргументованість, грамотність; Розкриття поставлених проблем; Термінологія.		
3.	Всього балів		

Такі таблиці самооцінки спонукають студента ще раз переглянути виконане завдання, проаналізувати правильність його виконання. Оцінка надалі може бути скорегована викладачем або іншими студентами – це розвиває здатність до адекватної самооцінки, збільшує відповідальність за власні успіхи.

Для розвитку власної оцінної діяльності у студентів ВНЗ ми впроваджуємо також метод самоаналізу – виконання студентами письмового дослідження за результатами проведеного заняття. Такі завдання містять не лише традиційні

питання із засвоєння навчального матеріалу, а й перевірку таких навичок, як вміння узагальнювати й зіставляти факти, робити самостійні висновки. У завданнях ми додавали питання на зразок: «Що нового ви засвоїли на занятті?», «Які труднощі виникли під час виконання завдання і як Ви з ними справлялись?» тощо. Мета такого дослідження – формування адекватної, об’єктивної самооцінки, яка сприяє розвитку таких професійно значущих якостей, як вміння проаналізувати та скорегувати власні висновки на основі отриманої інформації для досягнення в подальшому кращих результатів та спонукають до подальшого вдосконалення.

Таким чином, формування і розвиток самооцінки та самоаналізу у студентів стимулює їх до усвідомлення значущості та підвищення відповідальності за свої навчальні результати. Представлені різноманітні методи оцінювання на базі компетентнісного підходу об’єднує активна навчальна діяльність студентів при виконанні завдань, яка сприяє формуванню на високому рівні професійних компетенцій майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гронлунд Норман Е. Оцінювання студентської успішності: Практ. посіб. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312 с.
2. Жигалев Б. А. Система оценки качества профессионального образования в лингвистическом вузе. Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. – Шуя, 2012. – 41 с.
3. Пометун Е. Основы критического мышления – новый предмет в старшей школе Украины // Тенденция развития образования: образование в многоконфессиональном и поликультурном обществе: материалы VII Международной научно-практической конференции 19-20 февраля 2010 г. – М.: Издательство «Дело» РАНХиГС, 2011. – 268 с.

В статье рассмотрены методы оценивания результатов учебной деятельности студентов в контексте компетентностного подхода. Акцентируется на важности развития личностных компетенций будущих специалистов. Проанализированы учебные задания, которые базируются на активной учебной деятельности студентов.

Ключевые слова: быстрая обратная связь, компетентностный подход, оценочная деятельность студентов, самооценка.

The article deals with the methods of evaluation of learning outcomes of students in the context of the competence approach. Attention is focused on the importance of the development of personal skills of future professionals. It was analyzed of the learning tasks with the active learning activities of students.

Key words: assessment activities students, competence approach, fast feedback, self-evaluation.